

تحلیل محتوای مقاله‌های مجلات علمی- پژوهشی حسابداری و مالی منتشره

بین سال‌های ۱۳۸۷-۱۳۹۲

فاطمه گرامی راد^۱

مهدی محمدی^۲

نرگس سرلک^۳

تاریخ پذیرش: ۹۳/۸/۱۰

تاریخ دریافت: ۹۳/۶/۱۷

چکیده

به منظور تحلیل محتوای مقاله‌های حسابداری و مالی در نشریه‌های علمی-پژوهشی این حوزه‌ها بین سال‌های ۱۳۸۷-۱۳۹۲ با استفاده از روش تحلیل محتوا با بکارگیری ابزار سیاهه‌وارسی صورت گرفت. یافته‌ها نشان داد که در طی سال‌های مورد بررسی ۱۲۴۱ مقاله در مجلات مذکور به چاپ رسیده‌اند که در سال‌های اولیه رشد دو برابری و سه برابری داشته و در سال‌های بعدی روندی صعودی داشته است. ۲۸۷۱ نویسنده در تولید این مقالات شرکت داشته‌اند که ۲۳۶۵ نفر از آنان را مردان و ۵۰۶ نفر آنها را زنان تشکیل داده‌اند. فارغ‌التحصیلان با مدرک دکتری ۴۸ درصد و فارغ‌التحصیلان کارشناسی ارشد ۳۶ درصد آثار را منتشر کرده‌اند. از نظر رتبه علمی، استادیاران ۳۱ درصد و دانشیاران ۱۲ درصد آثار را منتشر کرده‌اند. مربیان و استادان در رتبه‌های بعدی قرار دارند. ۷ درصد مقالات تک‌نویسنده‌ای و ۹۳ درصد حاصل کارگروهی بودند. در بین دانشگاه‌ها، دانشگاه آزاد اسلامی با ۵۷۱ مقاله در رتبه اول و دانشگاه تهران با ۱۷۵ مقاله در رتبه دوم قرار گرفت. همچنین رهنمای رودپشتی، رحمانی و کردستانی پرکارترین نویسندگان، طی بازه زمانی تحقیق می‌باشند. این درحالی است که ۱۲۹۹ نفر (۴۵ درصد) محققان، سالی یک مقاله هم منتشر نکرده‌اند. از نظر گرایش موضوعی مقالات، بیش از نیمی از آثار منتشره (۵۳ درصد) در حوزه حسابداری مالی بوده و علوم مالی با ۲۷ درصد و حسابداری با ۸ درصد در رتبه‌های دوم و سوم قرار گرفتند.

واژه‌های کلیدی: تحلیل محتوا، مقالات حسابداری، مجلات علمی-پژوهشی حسابداری.

۱- دانشجوی کارشناسی ارشد حسابداری، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد قم

۲- عضو هیئت علمی دانشگاه قم، گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی

۳- عضو هیئت علمی دانشگاه قم، گروه حسابداری (مکاتبه کننده)

۱- مقدمه

اطلاعات و سرمایه، از جمله پدیده‌هایی هستند که در دنیای امروز، مرزها و موانع را کمتر شناخته و زمینه تحول در فضای جدید را در مقیاس جهانی بوجود آورده‌اند. این پدیده‌ها زمینه فشردگی زمان و فضا را فراهم ساخته و به مثابه فالیچه پرنده، چهار گوشه دنیا را به یکدیگر پیوند داده‌اند. یعنی این حقیقت وجود دارد که فناوری گسترش یافته اطلاعات، چهار گوشه جهان را به سرعت به هم نزدیک ساخته و فاصله‌های جغرافیایی و فرهنگی را تا حدود زیادی از بین برده است (حیدری‌فر، سهیلی، ۱۳۹۱).

در همین راستا، هیل^۱ با بازگو کردن سخنان ریستون^۲ بانکدار برجسته آمریکا در انجمن مقاومت آن کشور متذکر می‌شود که در چند دهه گذشته، انقلاب اطلاعات، منبع بزرگ ثروت را تغییر داده است. امروزه دیگر منبع ثروت، مادی نیست بلکه اطلاعات و دانش بکار رفته در آن ایجاد ارزش می‌کند. جستجوی ثروت در گرو جستجوی اطلاعات و کاربرد آن در تولید است (هیل، ۱۳۸۲). بهترین نوع قدرت از کاربردهای دانایی حاصل شده و به سادگی از بین نمی‌رود. با این قدرت نه تنها می‌توان راه خویش را در پیش گرفت، بلکه می‌توان هر ناممکنی را ممکن ساخت. از دانایی می‌توان برای تنبیه، پاداش و ترغیب و حتی دگرگونی، استفاده کرده و حتی می‌توان دشمن را به دوست تبدیل کرد. دانایی، توانایی افزایش چندین برابر قدرت‌های دیگر از جمله زور و ثروت را در درون خود جای داده است. بنابراین، دانایی فی‌نفسه نه تنها منبع قدرت است بلکه از عناصر تشکیل دهنده ثروت نیز به شمار می‌رود. لذا، در جهان کنونی، جامعه‌ای را توسعه یافته می‌دانند که در کنار شاخص‌های اقتصادی و جمعیتی، نظیر تولید ناخالص ملی، درآمد سرانه، تولید انرژی،

نرخ امید به زندگی، نرخ مرگ و میر و نرخ زاد و ولد، ساخت سنی و جنسی جمعیت و شاخص‌های دیگر، «آموزش و اطلاعات» یا به عبارتی دیگر، عنصر «اطلاعات» و «میزان دانایی اجتماعی» در آن برجسته باشد. بدون تردید در چنین اجتماعی، تولید علم به عنوان ابزاری برای تولید، توزیع و انباشت داده‌ها و اطلاعات علمی در جهت گسترش، شکوفایی، تعالی، و پیشرفت همه جانبه آن، بطور روزافزون نقشی حیاتی و اساسی دارند. (صالحی، رحیمی، ۱۳۸۵).

پس از آن که علم و تولید اطلاعات در جامعه کنونی این اهمیت را پیدا کرد، ما شاهد تقسیم‌بندی کشورها به گروه‌های مختلفی از جمله «جهان مرکز و در حاشیه»، «جهان شمال و جنوب»، «کشورهای پیشرفته و جهان سوم»، «کشورهای پیشرفته و در حال رشد» و «کشورهای پیشرفته و عقب‌مانده» ... شدیم که همگی به معنای دسترسی یا عدم دسترسی به اطلاعات در فضای جدید اطلاعاتی می‌باشد. در این فضا اهمیت علم به حدی می‌باشد که جواهر لعل نهرو، اولین نخست وزیر هندوستان گفت: «این علم است که می‌تواند مشکلات مرتبط با فقر، گرسنگی، بی‌سوادی، فقدان بهداشت، عقب‌ماندگی و... را حل کند. واقعاً چه کسی می‌تواند نقش علم را در جهان امروز نادیده گیرد» (علیجانی، کرمی، ۱۳۸۷)

به همین خاطر، «تولید علم» جایگاه ویژه‌ای در ادبیات علم‌پژوهی دارد. زیرا تولید علم معتبرترین شاخص سنجش رتبه و جایگاه علمی کشورها محسوب می‌شود. بر خیتولید علم را به معناییک نظریه، روش یا دستاورد جهانی تخصصی که در اثر آن تولیدات علمی کشورها در قالب مقاله و سایر نوشته‌های علمی نوشته شده و در نشریه‌های بین‌المللی نمایه شده، تا در دسترس دیگران قرار گیرند، قلمداد می‌کنند. اما واقعیت این است که روش‌ها و راهکارهای عملیاتی تولید دانش، حوزه

وسیع‌تری از اقدامات را در بر می‌گیرد. از مصادیق برجسته آن می‌توان به روش‌های تولید علم، اولویت‌گذاری نیازها، تقسیم کار، هماهنگی آموزش و پژوهش، ایجاد کرسی‌های نظریه‌پردازی، نگاه متوازن به توسعه علوم و رشته‌های راهبردی و ... اشاره کرد (شریفی، میردار هریجانی و عسکری، ۱۳۹۱).

به جهت همین اهمیت، گسترش دانش و تولید علم، یکی از شاخصه‌های توسعه برای هر جامعه‌ای محسوب می‌شود چرا که این مهم تا حد زیادی از طریق انتشارات علمی و عرضه آن به صحنه‌های بین‌الملل علم صورت می‌گیرد و انتشارات علمی، به عنوان آئینه تمام‌نمای سطح دانش و اطلاعات تخصصی و فنی عمل می‌کنند و در نظام پیچیده تبدلات علمی و فنی و تقسیم دانش تولید شده بین جوامع مختلف، نقش زیربنایی دارد و در مسیر تحول و تطور نظام‌های علمی، دنیای امروز به نقطه‌ای رسیده است که در آن، دانش هر کشور، زبان و ابزار حضور در صحنه‌های بین‌المللی علم است که بدون آن، جامعه‌ای منزوی تلقی شده و مجبور است جامعه‌ای صرفاً شنونده باشد بدون این که حرفی برای گفتن داشته باشد (صالحی، رحیمی، ۱۳۸۵). بنابراین، ارتباط علمی را می‌توان یکی از محورهای اساسی نهاد اجتماعی علم محسوب کرد که بدون وجود آن، امکان رشد و توسعه علوم منتفی خواهد بود.

همان‌طور که گفته شد، توسعه یافتگی و پرداختن به تولید علم و فعالیت‌های پژوهشی طوری به هم گره خورده‌اند که نمی‌توان آنها را جدا از هم تصور کرد. تعریف نوین توسعه بر مبنای پژوهش و تحقیق در ادبیات اقتصادی، بیانگر نقش و اهمیت تحقیقات در توسعه اقتصادی کشورهاست (اعتمادی و فخاری، ۱۳۸۳). لذا، قابل تصور نیست که کشوری تمایل داشته باشد به پیشرفت‌های جهانی نایل آید ولی به توسعه علمی خود نپردازد. حال آن که انسان

ناگزیر به پیمودن این مسیر است، ضروری است که تمام فعالیت‌های علمی و پژوهشی دست اندرکاران این حرکت مورد ارزیابی و بررسی قرار گیرد تا آثار ارزشمندتر از آثار کم‌اهمیت متمایز گردند (عصاره و همکاران، ۱۳۸۹).

ضرورت ارزیابی فعالیت‌های علمی-پژوهشی و بررسی آثار تولید علم باعث شده که از دهه هفتاد میلادی شاهد اصطلاحاتی چون «علم‌سنجی» و «کتاب‌سنجی» باشیم. دایره‌المعارف بین‌المللی علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی علم‌سنجی را بخشی از جامعه‌شناسی علوم که اغلب مرتبط با سیاست‌گذاری‌های علمی است تعریف می‌کند (نقل شده در علیجانی، کرمی، ۱۳۸۷). یا در تعریف دیگر، علم‌سنجی را زیر رشته‌ای می‌دانند که خود را صرف مطالعات علوم و فناوری می‌کند که هدف آن رشد دانش در رابطه با توسعه علوم و فناوری و همچنین سوالات پیرامون سیاست‌های علمی و اجتماعی است. کتاب‌سنجی نیز به کاربرد ریاضیات و روش‌های آماری در مورد کتاب‌ها و سایر رسانه‌های ارتباطی است که از آن در انتخاب مواد، مطالعه الگوهای انتشاراتی، معرفی حوزه‌های علمی، کهنگی متون، معرفی نویسندگان پر تولید و مقالات پر استفاده، و ارزیابی کیفیت مواد بدون، ویژگی‌های موضوعی متون، مجموعه کتاب‌شناسی‌ها، مطالعات تاریخی و جامعه‌شناسی کارموضوعی متون، مجموعه کتاب‌شناسی‌ها، مطالعات تاریخی و جامعه‌شناسی کاربردها استفاده می‌کنند (عصاره، ۱۳۸۵).

همانگونه که در تعریف کتاب‌سنجی گفته شد، از آن در «ارزیابی کیفیت مواد (مدون) و بررسی ویژگی‌های موضوعی متون» استفاده می‌شود. یکی از مواردی که محققان مرتب از این علم استفاده می‌کنند، بررسی ویژگی‌های موضوعی و محتوایی مقاله‌های منتشره در نشریات می‌باشد. چراکه مقالات منتشره در

نشریات به خاطر به روز بودن، کوتاه بودن مطالب، سرعت انتقال نتایج تفکر نویسنده به خواننده، ارزان تر بودن مجله نسبت به کتاب، اطلاعات نسبتاً اصیل و دست اول، تحلیل های دقیق و کوشش در بکارگیری روش های شناخته شده و منطقی، چاپ و توزیع سریع مجله، معرفی متون و منابع مربوط به موضوع از گذشته تا به امروز، حذف مطالب حاشیه ای و فرعی، از اهمیت زیادی برخوردار هستند. مهمتر از همه این که، به دلیل فرآیند داوری که مقاله مورد نظر طی می کند و با صیقل خوردن آن در اثر مطالعه نقادانه داوران و توصیه های آنها بر ايرفع نواقص و تکمیل موارد باعث می شود که مقالات علمی در مجله های تخصصی دارای هویت ویژه ای باشند (بمانیان، احمدی و اسدپور، ۱۳۹۲). از این رو، نشریات ادواری در میان مدارک و منابع انتشاراتی به دلیل سرعت نشر و نقش موثری که در انتقال اطلاعات دارند؛ از مهم ترین منابع اطلاعاتی علمی محسوب می شوند. از طرفی دیگر، میزان تولید و کیفیت نشریات ادواری علمی و نیز میزان استفاده از این منابع یکی از شاخص های رشد علمی و فرهنگی آن جامعه به شمار می رود (جانانی، رودباری، تهمتن و صدقی، ۱۳۹۱).

باعنایت بر اینکه نشریه های تخصصی، وسیله ای مهم و علمی برای توسعه علم و دانش شناخته می شوند و کیفیت و کمیت آنها می تواند به عنوان شاخصی برای سنجش میزان فعالیت های علمی در کشور یا جامعه ای خاص مورد استفاده قرار گیرد. لذا لازم است مورد ارزیابی های دقیق علمی قرار گیرند (قهنویه، موحدی، یارمحمدیان و عجمی، ۱۳۹۰)

یکی از راه های شناخت نشریه های مذکور، تحلیل محتوا و دسته بندی موضوعی مقاله ها و شناخت نوع مطالب منتشر شده در آنهاست. بدین ترتیب، ضمن شناسایی مسائل آن حوزه در یک دوره زمانی، زمینه

برای هدف مند کردن حرکت های علمی و تعیین اولویت های پژوهشی فراهم می گردد و به شناسایی ضعف ها و کمبودهای موجود در تولید اطلاعات علمی منجر می شود. از آنجایی که انتشارات علمی در نظام پیچیده تبادلات علمی و فنی و تقسیم دانش تولید شده، به عنوان آئینه تمام نمای سطح دانش و اطلاعات تخصصی و فنی آن حوزه عمل می کنند و بلوغ، پویایی و نواندیشی هر رشته علمی باتوجه به فعالیت های پژوهشی آن رشته سنجیده می شود (رشیدی آشتیانی، حسن لاریجانی، ۱۳۹۰) و با عنایت بر این که دانش حسابداری به عنوان دانش کاربردی و تصمیم گیری های زیرساختی و برنامه ریزی اقتصادی و مالی در سطح خرد و کلان، نقش اساسی داشته و امروزه رابطه نزدیکی بین پیشرفت حسابداری و توسعه هر کشور وجود دارد و همچنین پژوهش های حسابداری مقوله ای با اهمیت در برنامه ریزی نظام علمی هر کشوری تلقی گردد (اعتمادی و فخاری، ۱۳۸۳) لازم است از دانش تولید شده در این حوزه ارزیابی های دقیقی به عمل آید. با توجه به اندک بودن تحقیقات تحلیل محتوای مقالات منتشر شده در نشریه های علمی-پژوهشی حوزه حسابداری و متفاوت بودن رویکردهای این پژوهش ها، لازم است ارزیابی دقیقی از مقالات تولید شده در این حوزه به عمل آید تا مشخص گردد که اطلاعات تولید شده در این حوزه در چه وضعیتی می باشد؟ بررسی کمی اطلاعات تولید و مشخص کردن گرایش های موضوعی آنها جهت روشن ساختن این که در کدام زمینه ها اطلاعات بیشتری تولید شده و به کدام شاخه ها و زیر شاخه ها توجه کمتری شده و نیاز به بررسی بیشتری دارند، دورنمایی است که پژوهش حاضر بر خودش متصور شده است.

حسابداری و حوزه‌های مرتبط با آن، می‌توان به موارد زیر اشاره کرد.

اقبال، گسگری و رستمی (۱۳۸۴) در پژوهشی با عنوان "رتبه‌بندی دانشکده‌های اقتصاد دانشگاه‌های ایران" دانشکده‌های اقتصاد کشور را بر اساس مقالات منتشر شده از سوی اعضای هیئت علمی آنها در ۹ مجله علمی معتبر داخلی فارسی زبان، طی سالهای ۱۳۷۰ - ۱۳۸۲ رتبه‌بندی کرده‌اند. آنها ضمن اختصاص حداکثر ۷ نمره برای هر مقاله علمی - پژوهشی و حداکثر ۳ نمره برای هر مقاله علمی - ترویجی دریافتند که بر اساس تعداد مقالات، دانشگاه‌های تهران، علامه طباطبایی و اصفهان رتبه‌های بالا و دانشگاه‌های سیستان و بلوچستان، امام صادق (علیه السلام)، یزد و مفید قم رتبه‌های پایین را کسب کرده‌اند.

زکی (۱۳۸۵)؛ در پژوهشی با عنوان "بررسی تحلیل محتوای گرایشهای پژوهشی در نشریات علمی مدیریت" با روش تحلیل محتوا به بررسی ۲۸۶۸ مقاله در چهار نشریه علمی مدیریت پرداخت که در سالهای ۱۹۸۱ - ۲۰۰۱ میلادی منتشر گردید. نتایج پژوهش مذکور نشان داد که نزدیک ۴۶ درصد از مقاله‌ها، دو مولف و ۳۲ درصد از آنها یک نویسنده دارد. بیشترین مقاله‌ها یعنی ۴۱ درصد، مربوط به نشریه آکادمی مدیریت و کمترین آنها به نشریه علم سازمانی اختصاص داشت. بیشترین مقاله‌ها یعنی ۳۲ درصد مربوط به دوره زمانی ۱۹۹۵ - ۲۰۰۱ است.

نمازی و ناظمی (۱۳۸۷) در بررسی پژوهش‌های حسابداری در خصوص بورس اوراق بهادار با تحلیل ۴۰۵ مطالعه انجام شده و دسته‌بندی آنها در چهار گروه حسابداری مالی، حسابرسی، حسابداری مدیریت و سایر موضوع‌های حسابداری دریافتند که محدودیت‌های بسیاری بر سر راه تحقیقات بورس وجود دارد و اطلاعات این حوزه به صورت جسته و

لذا، در راستای اهداف مذکور، پژوهش حاضر قصد دارد برای سوال‌های زیر پاسخ‌های لازم را فراهم سازد:

- ۱) توزیع فراوانی مقالات منتشره در طول سال‌های مورد بررسی چگونه می‌باشد؟
- ۲) میزان مشارکت زنان و مردان در تولید مقالات حسابداری در طول سال‌های مورد بررسی چگونه می‌باشد؟
- ۳) سهم هر یک سطوح مختلف متخصصان اعم از اعضای هیات علمی، دانشجویان و فارغ التحصیلان این حوزه، در تولید مقاله‌های علمی-پژوهشی در طول سال‌های مورد بررسی چقدر بوده است؟
- ۴) سهم هر یک از مرتبه‌های علمی اعم از مربیان، استادیاران، دانشیاران و استادان در انتشار مقالات علمی-پژوهشی در طول سال‌های مورد بررسی چقدر می‌باشد؟
- ۵) میزان مشارکت علمی محققان در تولید آثار منتشره چگونه می‌باشد؟
- ۶) سهم هر از دانشگاه‌ها و موسسات آموزشی و پژوهشی کشور در تولید دانش حسابداری در طول سال‌های مورد بررسی چگونه می‌باشد؟
- ۷) نویسندگان پر تولید این حوزه در بازه زمانی مذکور چه کسانی هستند؟
- ۸) گرایش موضوعی مقالات منتشره در طول سال‌های مورد بررسی چگونه می‌باشد؟

۲- مبانی نظری و مروری بر پیشینه پژوهش

تحلیل محتوای مقاله‌های نشریات، یکی از موضوعاتی است که همه ساله تحقیقات بشمارای در حوزه علم اطلاعات و دانش‌شناسی بر آن اساس صورت می‌گیرد، که در مورد تحلیل محتوای مقالات

گریخته در پایگاه‌های متفاوتی وجود دارد لذا، به دست‌اندرکاران بورس پیشنهاد کردند که به منظور بهتر شدن عملکرد آن سازمان، مطالعات علمی مربوط به شرکت‌های پذیرفته شده در سازمان بورس را گردآوری کرده و نتایج آن را به اطلاع عموم از جمله سرمایه‌گذاران برسانند تا آنها نیز از نتایج علمی آگاهی یابند تا در تصمیم‌گیری‌های خود بهتر عمل کنند.

نتیجه پژوهش نیکومرام، رهنمای رودپشتی و بیات (۱۳۸۸) با عنوان «بررسی دلایل کمبود پژوهش‌های تجربی انجام شده در حوزه حسابداری مدیریت» این بود که باید بدانیم چه تئوری و کدام سیستم با چه ویژگی‌هایی بکار برده شود. همچنین الزام به کاربرد تئوری مختص امور مالی احساس می‌شود.

رشیدی آشتیانی، حسن لاریجانی (۱۳۹۰) در تحلیل محتوای نشریه‌های علمی-پژوهشی در حوزه موضوعی اقتصاد در سال‌های ۱۳۸۵-۱۳۸۹ پس از تحلیل ۹۹۴ مقاله منتشره از ۲۲۱۵ نویسنده دریافتند که ۵۴ درصد از مقالات دارای دو نویسنده، ۲۸ درصد سه نویسنده، ۱۴ درصد یک نویسنده و ۴ درصد بیش از سه نویسنده داشته است. میزان مشارکت زنان در تولید مقالات ۱۵ درصد در مقابل ۸۵ درصد توسط مردان بوده است. مدرک ۱ درصد از نویسندگان کارشناسی، ۵ درصد دانشجوی کارشناسی ارشد، ۲۳ درصد کارشناسی ارشد، ۶۰ درصد دکتری و ۱۱ درصد دانشجوی دکتری بوده است. بررسی موضوعی مقالات نیز نشان داد که موضوع اقتصاد مالی با ۱۵/۹ درصد در رتبه اول، اقتصاد کلان و اقتصاد پولی با ۱۵/۸ درصد در رتبه دوم و اقتصاد بین‌الملل با ۱۵/۴ درصد در رتبه سوم قرار گرفت. توزیع مقالات در ۱۷ مقوله اصلی و ۱۱۳ زیرگروه نشان داد که ۹ درصد به زیرگروه بازارهای مالی، ۷ درصد به زیرگروه بازرگانی بین‌المللی و ۶ درصد به زیرگروه ارز، بانک و بانکداری و انرژی تعلق گرفته است.

رهنمای رودپشتی، بنی‌طالبی دهکردی و کاویان (۱۳۹۱) پژوهشی تحت عنوان «تحلیل محتوای نشریات دارای رتبه علمی-پژوهشی رشته حسابداری در ایران» ضمن تحلیل محتوای ۱۱۵۴ مقاله منتشر شده در نشریات علمی-پژوهشی حسابداری طی سالهای ۱۳۷۱-۱۳۹۰ دریافتند که پژوهش‌های حسابداری مالی با ۳۳۴ مقاله (۲۹ درصد) بیشترین درصد انتشار مقالات را از آن خود کرده است. موضوع مالی با ۲۴ درصد، حسابداری مدیریت با ۲۲ درصد، حسابرسی با ۱۴ درصد، مدیریت با ۶ درصد، حسابداری دولتی با ۵ درصد، در رتبه‌های بعدی قرار گرفتند.

اعتمادی، حصارزاده و بذرافشان (۱۳۹۱) در پژوهشی با عنوان «پیمایش پژوهش‌های حسابداری مدیریت ایران و استرالیا» با هدف طبقه‌بندی پژوهش‌های حسابداری مدیریت رویکردهای پژوهش‌های ایران و استرالیا را از منظر حوزه‌های موضوعی، قلمرو مکانی، تئوری‌ها و روش‌شناسی مورد مطالعه قرار دادند. آنها با استفاده از رویکرد فراتحلیل با مرور اجمالی ۱۹۹ مقاله منتشره توسط محققان استرالیایی در ۹ مجله برتر گزارش شده انجمن پژوهش‌های حسابداری مدیریت استرالیا و ۶۷ مقاله ۹ مجله پیشرو فارسی طی دو دهه اخیر، دریافتند که سه موضوع «اندازه‌گیری عملکرد»، «انگیزه‌ها و محرک‌ها»، و «سیستم‌های کنترلی» با بیشترین مقالات و چهار موضوع «هزینه‌یابی انتقالی»، «روش‌های پیشرفته هزینه‌یابی»، «سیستم‌های کنترلی مدیریت» و «روش‌شناسی در روابط بین شرکت‌ها» با کمترین مقالات موضوعات قابل بحث حسابداری بودند و با وجود همبستگی معناداری که بین رویکردهای تحقیقاتی ایران و استرالیا در حوزه‌های مورد بررسی وجود دارد، تنوع طبقات فرعی حوزه‌های مزبور در ایران کمتر مورد توجه پژوهشگران کشور قرار گرفته است.

حسابداری مالی و حسابداری و صفر درصد با موضوع اسلامیت‌علی داشته است .

لوزادیس^۴ و همکاران (۲۰۱۰) در مقاله‌ای با عنوان "علوم اقتصاد زیست محیطییک تحلیل محتوا از اقتصاد زیست محیطی ۱۹۸۴-۲۰۰۴" به تحلیل محتوای نشریه اقتصاد زیست محیطی، از ابتدا تا سال ۲۰۰۴ پرداخته‌اند. جامعه آماری پژوهش فوق، ۲۰۰ مقاله بود که بطور تصادفی از بین ۱۰۷۷ مقاله منتشر شده در طول ۱۵ سال انتخاب شد. نتایج پژوهش مذکور نشان داد که ۴۵ درصد از مقاله‌ها یک نویسنده، ۲۶ درصد دو نویسنده، ۲۹ درصد سه یا بیشتر از سه نویسنده داشته است. روش‌های پژوهش به ترتیب ۵۵ درصد تجربی، ۴۲ درصد مفهومی - نظری و ۳ درصد روش معرفت‌شناسانه بوده است. در پژوهش فوق، موضوع مقاله‌ها به چهار گروه اصلی پایه، نظام‌های انسانی، نظام‌های فیزیک‌زیستی، سیاست و مدیریت تقسیم شد. نتایج حاصل از بررسی موضوع مقاله‌ها در پژوهش فوق نشان داد که موضوع‌های مربوط به گروه‌های «سیاست و مدیریت»، «نظام‌های فیزیک زیستی» تقریباً بطور یکنواخت در طی این ۱۵ سال مورد بررسی قرار گرفته است. موضوع مربوط به گروه «نظام‌های انسانی» در مرتبه دوم و موضوع مربوط به گروه پایه در رتبه سوم قرار گرفت.

حاسلبک و همکاران (۲۰۱۲) در پژوهشی با عنوان «تعیین معیار بهره‌وری پژوهشی اساتید حسابداری» بار دیگر بهره‌وری پژوهشی ۵۶۰۷ فارغ‌التحصیل مقطع دکتری را که مدرک خود را بین سال‌های ۱۹۷۱ تا ۲۰۰۵ کسب کرده بودند مورد بررسی قرار دادند. یافته‌های این تحقیق نشان داد که اساتید مرد نسبت به اساتید زن بهره‌وری پژوهشی بالاتری داشتند. همچنین وابستگی سازمانی ارتباط معناداری با بهره‌وری پژوهشی دارد. به عنوان مثال،

دیانتی دیلمی و بردبار (۱۳۹۲) در مطالعه تطبیقی روش‌شناسی مقالات حسابداری در مجلات معتبر داخل و خارج از ایران، پس از تجزیه و تحلیل ۲۶۳ مقاله چاپ شده در ۳ مجله علمی- پژوهشی ایرانی منتشره بین سال‌های ۱۳۸۷ - ۱۳۹۰ و ۱۵۷ مقاله خارجی چاپ شده در ۴ مجله آی. اس. آی حسابداری منتشره بین سال‌های ۲۰۰۸ - ۲۰۱۱ دریافتند که فراوانی نسبی تحقیقات انجام شده با روش تبیینی و اکتشافی در مقالات خارجی بیشتر از مقالات داخلی است. از نظر استراتژی، فراوانی تحقیقات طولی یا مقطعی در مقالات خارجی بیشتر از مقالات داخلی است همچنین آنها دریافتند که از نظر استراتژی فراوانی مقالات کیفی در مقالات خارجی بیشتر از مقالات داخلی است.

رهنمای رودپشتی و همکاران (۱۳۹۳) در تحلیل محتوای نشریات علوم مالی دارای رتبه علمی- پژوهشی ایران و مقایسه با نشریه فاینانس^۳ آمریکا، پس از بررسی ۵۴۶ مقاله منتشر شده در نشریات علمی- پژوهشی بین سال‌های ۱۳۷۲ - ۱۳۹۱ و مقایسه آنها با ۴۶۷۹ مقاله منتشر شده در نشریه آی. اس. آی فاینانس بین سال‌های ۱۹۴۶ - ۲۰۱۳ دریافتند که موضوعات مدیریت مالی با ۳۶ درصد، مدیریت سرمایه‌گذاری و پورتنفوی با ۱۹ درصد، ۱۸ درصد موضوعات بین رشته‌ای، ۹ درصد مالی رفتاری و عصبی، ۸ درصد مهندسی مالی، ۶ درصد حسابداری مالی، ۳ درصد مالی اسلامی، ۱ درصد حسابداری، ۰/۳ درصد حسابداری مدیریت در مقالات فارسی مورد بحث قرار گرفتند. در حالی که مقالات مجله فاینانس، ۲۸ درصد به موضوع مدیریت مالی، ۲۴ درصد به موضوعات بین‌رشته‌ای، ۱۶ درصد مدیریت سرمایه‌گذاری و پورتنفوی، ۱۳ درصد به مهندسی مالی، ۱۰ درصد مالی رفتاری و عصبی، ۹ درصد مهندسی مالی، ۳ درصد حسابداری مدیریت، ۲ درصد

اساتیدی که در دانشگاه‌های دارای مقطع دکترا تدریس می‌کنند نسبت به اساتیدی که در دانشگاه‌های فاقد این مقطع تدریس می‌کنند از نظر پژوهشی فعال‌ترند. همچنین رتبه علمی با بهره‌وری پژوهشی رابطه مستقیم داشته است.

جمع‌بندی پیشینه‌های نشان می‌دهد که برخی از مباحث حسابداری و مالی، مباحث بین رشته‌ای با اقتصاد، مدیریت و حسابداری است که چهار تا از پیشینه‌ها به بررسی تولیدات اقتصاد و مدیریت پرداخته بودند. بقیه پژوهش‌ها نیز به بررسی بهره‌وری اعضای هیات علمی در تولیدات علمی و تحلیل محتوای مقاله‌های حوزه‌های مختلف حسابداری و مالی از جمله بورس و اوراق بهادار، علوم مالی و خود حسابداری پرداخته بودند. اما هیچکدام از تحقیقات با رویکرد پژوهش حاضر که قصد دارد به بررسی میزان مشارکت گروه‌های مختلف، دانشگاه‌های مختلف، جنسیت‌های مختلف در تولید مقاله‌های حسابداری و مالی بپردازد، پرداخته‌اند. در دو کار نیز اولویت‌های پژوهشی جامعه حسابداری و مالی ایران با آمریکا و استرالیا مقایسه شده است. علیرغم کارهای صورت گرفته، هنوز جای تحقیقات «بررسی وضعیت کتاب‌های منتشره در حوزه حسابداری» و «تحلیل محتوا پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد و دکتری» جهت ترسیمیک دورنمای کامل از وضعیت دانش حسابداری و مالی در کشور در بین تحقیقات صورت گرفته، خالی است.

۳- روش شناسی پژوهش

پژوهش حاضر با استفاده از روش تحلیل محتوا صورت گرفته است. تحلیل محتوا روش استانداردی است که برای شناسایی ویژگی‌های اطلاعات ثبت شده نظیر کتاب‌ها، مقاله‌ها، وبسایت‌ها، نقاشی‌ها و... بکار می‌رود و به مدیریتی سازمان در شناسایی

مشکلات و تصمیم‌گیری، طبقه‌بندی داده‌ها، سنجش علمی، فرصت‌ها و تهدیدها، بررسی و مطالعه رفتارهای سازمانی کمک می‌کند و پژوهشگر را قادر می‌سازد که حجم زیادی از اطلاعات را به آسانی به صورت سازمان یافته درآورد، روش سودمندی است که برای روند موضوعی منابع بکار می‌رود (خانی مقدم و همکاران، ۱۳۹۰). ابتدا براساس آخرین لیست ارائه شده از سوی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری (بهمن ۱۳۹۲) اطلاعات ۱۷ نشریه علمی-پژوهشی حسابداری شناسایی شدند. با استفاده از پایگاه‌های اطلاعاتی نشریات از جمله «پایگاه اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی^۵»، بانک اطلاعات نشریات کشور^۶، پایگاه مجلات تخصصی نور^۷ و پورتال علوم انسانی^۸ کلیه شماره‌ها و ۱۲۴۱ مقاله منتشره در آنها شناسایی شدند. برای گردآوری داده‌های مورد نیاز از سیاهه‌وارسی^۹ محقق ساخته استفاده شد. کلیه اطلاعات مجله اعم از عنوان مجله، سال، دوره و شماره انتشار و اطلاعات کتابشناختی مقاله اعم از مشخصات پدیدآورنده(ها)، سطح تحصیلات و رتبه علمی و وابستگی سازمانی آنان، عنوان مقاله و کلیدواژه‌ها در سیاهه‌وارسی وارد شدند و اطلاعات فراهم آمده با استفاده از نرم‌افزار Excel مورد تجزیه و تحلیل آماری قرار گرفت و یافته‌ها در قالب جداول و نمودارها ارائه شده است.

۴- نتایج پژوهش

قبل از آن که به سوال‌های پژوهش پاسخ داده شود، لازم است ابتدا اطلاعاتی از لیست مجله‌های مورد بررسی ارائه گردد. جدول ۱ نام و وابستگی سازمانی نشریات مورد بررسی را نشان می‌دهد.

جدول ۱: نام و وابستگی سازمانی نشریات مورد بررسی

ردیف	نام نشریه	ناشر	تعداد شماره	تعداد مقالات
۱	بررسی های حسابداری و حسابرسی	دانشگاه تهران	۱۷	۱۲۷
۲	پژوهش های تجربی حسابداری	دانشگاه الزهراء (سلام الله علیها)	۶	۴۳
۳	پژوهش های حسابداری مالی	دانشگاه اصفهان با همکاری دانشگاه های دیگر	۱۳	۱۰۲
۴	پیشرفت های حسابداری	دانشگاه شیراز	۷	۵۶
۵	تحقیقات حسابداری و حسابرسی	انجمن حسابداری ایران	۱۶	۱۴۸
۶	دانش حسابداری	دانشگاه شهید باهنر کرمان	۱۱	۸۱
۷	دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت	انجمن حسابداری مدیریت ایران	۴	۳۴
۸	دانش حسابرسی	دیوان محاسبات	۴	۲۰
۹	چشم انداز مدیریت مالی و حسابداری	دانشگاه شهید بهشتی	۶	۴۲
۱۰	حسابداری مالی	دانشگاه آزاد اسلامی واحد مبارکه	۱۰	۷۹
۱۱	حسابداری مدیریت	دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات	۸	۶۵
۱۲	مطالعات تجربی حسابداری مالی	دانشگاه علامه طباطبایی	۴	۲۸
۱۳	بورس اوراق بهادار	سازمان بورس و اوراق بهادار	۲۰	۱۵۶
۱۴	تحقیقات مالی	دانشگاه تهران	۳	۲۲
۱۵	دانش سرمایه گذاری	انجمن مهندسی مالی ایران	۴	۳۶
۱۶	دانش مالی تحلیل اوراق بهادار	دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات	۱۱	۹۵
۱۷	مهندسی مالی و مدیریت اوراق بهادار	دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی	۱۳	۱۰۷
	جمع کل		۱۵۷	۱۲۴۱

۱۲۷ مقاله در رتبه سوم قرار دارد. به طور کلی میانگین مقالات در هر شماره ۹/۷ بوده است. لازم به توضیح است که عمر انتشار تعدادی از این نشریات بیش از ۱۰ سال است و بعضی از نشریات نظیر دانش سرمایه گذاری، وابسته به انجمن مهندسی مالی ایران، دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت وابسته به انجمن حسابداری مدیریت ایران، پژوهش های تجربی حسابداری مالی وابسته به دانشگاه الزهراء (سلام الله علیها) و مطالعات تجربی حسابداری مالی وابسته به دانشگاه علامه طباطبایی کمتر از ۳ سال است. که تعداد شماره های منتشره، ارائه شده در جدول ۱، با عمر انتشار نشریات ارتباط معنی داری دارد.

سوال اول پژوهش به بررسی توزیع فراوانی مقالات در طول سال های مورد بررسی اختصاص

همان طور که داده های جدول ۱ نشان می دهد، از ۱۷ نشریه علمی - پژوهشی، ۱۲ مورد توسط دانشگاه ها و ۵ مورد توسط سازمان ها و موسسات دولتی و غیر دولتی منتشر می شود. در بین موسسات ۳ عنوان توسط انجمن های علمی و ۲ عنوان توسط موسسات دیگر منتشر می شود. در بین دانشگاه ها نیز دانشگاه آزاد اسلامی با ۴ عنوان نشریه، در صدر و دانشگاه تهران با ۲ عنوان در رتبه دوم قرار دارد. سایر دانشگاه ها هر کدام یک عنوان منتشر می کنند. از نظر موضوعی ۱۲ نشریه در حوزه حسابداری و ۵ نشریه مربوط به حوزه مالی است. از نظر تعداد مقالات نیز، بورس اوراق بهادار با ۱۵۶ مقاله در رتبه اول، تحقیقات حسابداری و حسابرسی با ۱۴۸ مقاله در رتبه دوم و بررسی های حسابداری و حسابرسی با

یافته است که جدول ۲ توزیع فراوانی آنها را نشان می‌دهد.

بطور کلی ۲۸۷۱ نفر محقق در نوشتن این مقالات نقش داشتند که ۲۳۶۵ نفر (۸۲ درصد) مرد و ۵۰۶ نفر (۱۸ درصد) زن بوده است که به خوبی در نمودار ۱ نمایش داده شده است.

سوال سوم پژوهش به تعیین سهم هر یک از سطوح علمی اعم از دانشجویان کارشناسی و کارشناسی ارشد، فارغ‌التحصیلان کارشناسی و کارشناسی ارشد، دانشجویان و فارغ‌التحصیلان دوره دکتری در انتشار مقالات اختصاص یافته است که جدول ۳ سهم هر گروه را نمایش می‌دهد.

جدول ۲: توزیع فراوانی مقالات در طول سال‌های مورد بررسی

سال	فراوانی	درصد
۱۳۸۷	۴۸	٪۴
۱۳۸۸	۱۴۷	٪۱۲
۱۳۸۹	۲۸۸	٪۲۳
۱۳۹۰	۳۴۴	٪۲۸
۱۳۹۱	۴۱۴	٪۳۳
جمع	۱۲۴۱	٪۱۰۰

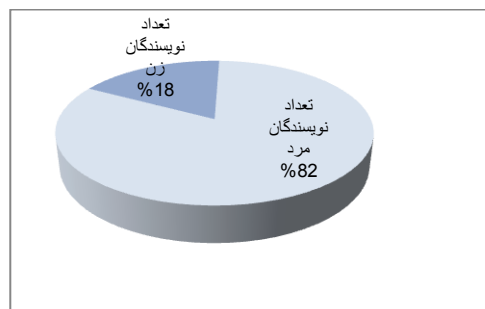
جدول ۳: توزیع پراکنندگی نویسندگان مقالات بر اساس سطح تحصیلی

سطح تحصیلی	فراوانی	درصد
کارشناسی و دانشجوی کارشناسی	۷	٪۰
دانشجوی کارشناسی ارشد	۲۴۴	٪۸
کارشناسی ارشد	۱۰۳۸	٪۳۶
دانشجوی دکتری	۲۱۷	٪۵/۷
دکتری	۱۳۶۵	٪۴۸
جمع	۲۸۷۱	۱۰۰

همان طور که داده‌های جدول ۲ نشان می‌دهد، میزان مقاله‌های منتشره در نشریات حسابداری و مالی در طول سال‌های مورد بررسی همیشه رو به افزایش بوده که سال ۹۱ با ۴۱۴ عنوان (۳۳ درصد) در رتبه اول، سال ۱۳۹۰ با ۳۴۴ عنوان (۲۸ درصد) در رتبه دوم و سال ۱۳۸۹ با ۲۸۸ عنوان (۲۳ درصد) در رتبه سوم قرار دارد. نقطه جالب این رشد تقریباً سه برابر شدن مقالات منتشره در سال ۱۳۸۸ نسبت به سال ۱۳۸۹ و دو برابر شدن مقالات منتشره در سال ۱۳۸۹ در مقایسه با سال ۱۳۸۸ می‌باشد.

همان طور که داده‌های جدول ۳ نشان می‌دهد، از ۲۸۷۱ مشارکت کننده در انتشار مقالات، تعداد ۷ نفر (۰/۲ درصد) کارشناسی و دانشجوی کارشناسی، ۲۴۴ نفر (۸ درصد) دانشجوی کارشناسی ارشد، ۱۰۳۸ نفر (۳۶ درصد) کارشناسی ارشد، ۲۱۷ نفر (۵/۷ درصد) دانشجوی دوره دکتری و ۱۳۶۵ نفر (۴۸ درصد) دکتری بوده‌اند. فارغ‌التحصیلان سطح دکتری با ۴۸ درصد رتبه اول، فارغ‌التحصیلان کارشناسی ارشد با ۳۶ درصد رتبه دوم و دانشجویان کارشناسی ارشد با ۸ درصد در رتبه سوم قرار گرفته‌اند.

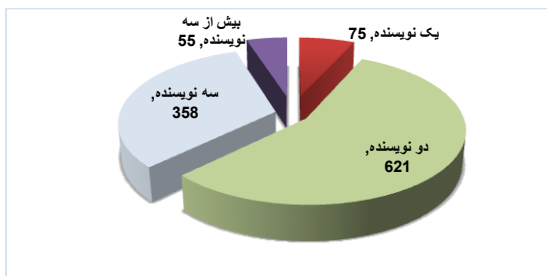
پرسش دوم پژوهش به تعیین سهم زنان و مردان در انتشار مقاله‌های علمی- پژوهشی اختصاص یافته بود که نمودار زیر اطلاعات آماری آن را نشان می‌دهد.

نمودار ۱: توزیع فراوانی جنسیت نویسندگان مقالات

سوال چهارم پژوهش به بررسی میزان مشارکت هر یک رتبه‌های علمی اعم از مربیان، استادیاران،

نویسنده نوشته شده است. به عبارت دیگر، ۹۷ درصد آثار با مشارکت گروهی نوشته شده‌اند و سهم آثار انفرادی فقط ۷ درصد است.

نمودار ۲: میزان مشارکت علمی نویسندگان در انتشار مقالات

سوال ششم پژوهش به بررسی نقش هر کدام از دانشگاه‌ها و موسسات آموزشی و پژوهشی در تولید مقالات اختصاص داده شده بود. نمودار ۳ سهم هر کدام از دانشگاه‌ها را در انتشار مقاله‌ها نشان می‌دهد.

همان طور که نمودار ۳ نشان می‌دهد، دانشگاه آزاد اسلامی با ۵۷۱ مقاله در رتبه اول، دانشگاه تهران با ۱۷۵ مقاله در رتبه دوم و دانشگاه الزهراء با ۱۰۳ مقاله در رتبه سوم قرار گرفته است. که البته با عنایت بر این که کلیه واحدهای دانشگاه آزاد اسلامی به عنوان یک واحد تصور می‌شوند دانشگاه آزاد رتبه اول را کسب کرده است. در واقع از تعداد ۵۷۱ مقاله منتشره دانشگاه آزاد اسلامی، ۱۲۹ اثر توسط محققان واحد علوم و تحقیقات، ۷۱ اثر توسط محققان تهران مرکز و ۳۷۱ اثر توسط سایر واحدها منتشر شده است. که بر این اساس، در صورت طبقه‌بندی به تفکیک هر واحد دانشگاهی، دانشگاه تهران با ۱۷۵ مقاله در رتبه اول، واحد علوم و تحقیقات دانشگاه آزاد اسلامی با ۱۲۹ اثر در رتبه دوم و دانشگاه الزهراء (سلام الله علیها) با ۱۰۳ مقاله در رتبه سوم قرار گرفته است.

دانشیاران و استادان دانشگاه‌ها در تولید مقاله‌های حسابداری و مالی اختصاص یافته است. جدول ۴ داده‌های آماری آن را نشان می‌دهد.

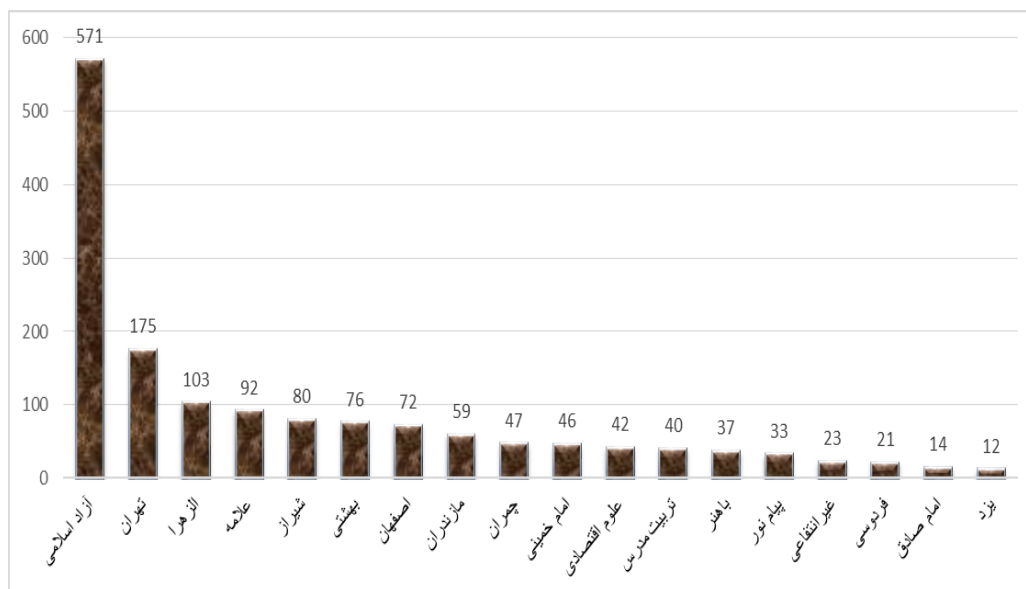
جدول ۴: میزان مشارکت مرتبه‌های علمی دانشگاه‌ها در تولید مقالات حسابداری و مالی

مرتبه علمی	فراوانی	درصد
مربی	299	10%
استادیار	880	31%
دانشیار	342	12%
استاد	109	4%
فائد درجه علمی	1241	43%
جمع	۲۸۷۱	۱۰۰

همان طور که داده‌های جدول ۴ نشان می‌دهد، از ۲۸۷۱ شرکت کننده در نوشتن مقالات، تعداد ۱۲۴۱ نفر (۴۳ درصد) غیر هیات علمی هستند که در گروه فاقد درجه علمی جای گرفتند. تعداد ۱۶۳۰ نفر (۵۷ درصد) اعضای هیات علمی دانشگاه‌ها هستند که از آن تعداد، ۲۹۹ نفر (۱۰ درصد) مربی، ۸۸۰ نفر (۳۱ درصد) استادیار، ۳۴۲ نفر (۱۲ درصد) دانشیار و ۱۰۹ نفر (۴ درصد) استاد بودند. داده‌های جدول حاکی از آن است که از بین اعضای هیئت علمی، استادیاران در رتبه اول، دانشیاران در رتبه دوم و مربیان در رتبه سوم قرار دارند. نکته جالب توجه این بخش، نزدیک بودن درصد مربیان و دانشیاران است.

سوال پنجم پژوهش به بررسی میزان مشارکت علمی متخصصان حوزه حسابداری و مالی در انتشار مقالات اختصاص یافته بود که نمودار ۲ داده‌های آماری آن را نشان می‌دهد.

همان طور که در نمودار دو قابل مشاهده است، ۵۶ درصد از مقالات توسط دو نویسنده، ۳۲ درصد با سه نویسنده و ۵ درصد نیز با همکاری بیش از ۳ نفر نوشته شده‌اند. تنها ۷ درصد از مقالات توسط یک

نمودار ۳: میزان مشارکت دانشگاه‌ها در تولید مقاله‌ها

۱۲۹۹ نفر (۴۵ درصد) از محققان حوزه حسابداری در سال یک مقاله هم منتشر نکرده‌اند.

جدول ۵: معرفی ۱۰ نویسنده پرکار حوزه‌های

حسابداری و مالی

ردیف	نام و نام خانوادگی	تعداد آثار
۱	فریدون رهنمای رودپشتی	۳۵
۲	علی رحمانی	۲۲
۳	غلامرضا کردستانی	۲۱
۴	احمد احمدپور	۲۰
۵	شکراله خواجهی	۲۰
۶	محمدحسین سنایش	۲۰
۷	امید پورحیدری	۱۹
۸	رضا تهرانی	۱۹
۹	علی سعیدی	۱۹
۱۰	قدرت‌اله طالب‌نیا	۱۹
	جمع	۲۱۴

سوال هفت پژوهش، به تعیین نویسندگان پرکار حوزه حسابداری و مالی اختصاص یافته بود که جدول ۵، ده نویسنده پرکار را با تعداد آثارشان نشان می‌دهد.

همان طور که در جدول ۵ نمایان است، رهنمای رودپشتی با انتشار ۳۵ مقاله در رتبه اول، رحمانی با ۲۲ مقاله در رتبه دوم و کردستانی با ۲۱ مقاله، در رتبه سوم قرار گرفته‌اند. بطور کلی این ده نفر پرکار توانستند با انتشار ۲۱۴ مقاله، ۸ درصد از کل مقالات را منتشر کنند.

به منظور ارائه تصویر دقیق از کارنامه پژوهشی محققان حوزه حسابداری و مالی، جدول ۶ را تهیه کردیم که محققان و تعداد مقاله‌های منتشره آنها را نشان می‌دهد.

همان طور که جداول ۵ و ۶ نشان می‌دهد، تعداد ۱۰۱۸ نفر (۳۵ درصد) در طول ۵ سال مورد بررسی فقط یک مقاله، ۱۷۵ نفر (۶ درصد) فقط ۲ مقاله منتشر کرده‌اند. به عبارت دیگر می‌توان گفت که تعداد

جدول ۷: توزیع فراوانی گرایش‌های موضوعی مقالات

درصد	فراوانی	گرایش موضوعی
۵۳	۶۵۷	حسابداری مالی
۲۷	۳۳۲	علوم مالی
۸	۹۹	حسابرسی
۶	۷۳	حسابداری مدیریت
۴	۴۴	حسابداری ارزشی
۱	۱۸	حقوق تجارت
۱	۱۸	حسابداری دولتی
۱۰۰	۱۲۴۱	جمع

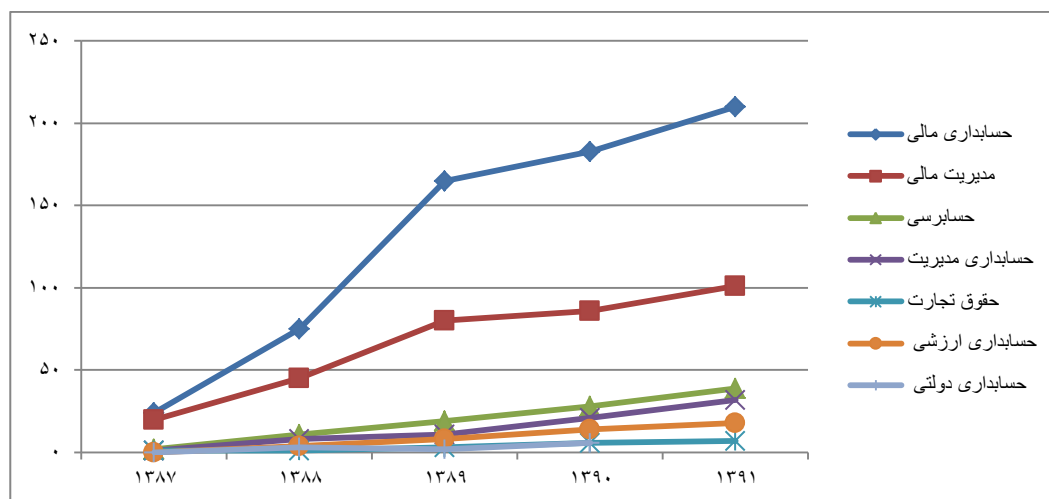
همانطور که داده‌های جدول ۷ نشان می‌دهد، بیش از نیمی از آثار منتشره در حوزه حسابداری مالی بوده و علوم مالی با ۲۷ درصد و حسابرسی ۸ درصد در رتبه‌های بعدی قرار دارند. البته این امر تابعی از تعداد نشریات حسابداری و مالی است که مطابق جدول ۱، تعداد ۱۲ مجله مربوط به حوزه حسابداری و ۵ مجله به حوزه مالی اختصاص داشته است. به منظور نمایش بهتر نوسان‌های موضوعی مقاله‌ها در طول سال‌های مورد بررسی، اطلاعات نمودار شماره ۴ فراهم شده است.

همان‌طور که نمودار ۴ نمایش می‌دهد، افزایش فراوانی مقالات در همه زمینه‌های موضوعی در طول سال‌های مورد بررسی کاملاً گویاست اما میزان رشد حسابداری مالی و مدیریت مالی در مقایسه با سایر موضوعات کاملاً متفاوت بوده و دارای اختلاف بیشتری است.

جدول ۶: توزیع فراوانی محققان با تعداد آثار منتشره از آنها

تعداد مقاله	تعداد محققان	جمع	جمع کل
۱	۱۰۱۸	۱۰۱۸	۱۰۱۸
۲	۱۷۵	۳۵۰	۱۳۶۸
۳	۷۱	۲۱۳	۱۵۸۱
۴	۳۵	۱۴۰	۱۷۲۱
۵	۲۷	۱۳۵	۱۸۵۶
۶	۱۷	۱۰۲	۱۹۵۸
۷	۹	۶۳	۲۰۲۱
۸	۳	۲۴	۲۰۴۵
۹	۱۱	۹۹	۲۱۴۴
۱۰	۷	۷۰	۲۲۱۴
۱۱	۹	۹۹	۲۳۱۳
۱۲	۲	۲۴	۲۳۳۷
۱۳	۶	۷۸	۲۴۱۵
۱۴	۶	۸۴	۲۴۹۹
۱۵	۴	۶۰	۲۵۵۹
۱۶	۵	۸۰	۲۶۳۹
۱۸	۱	۱۸	۲۶۵۷
۱۹	۴	۷۶	۲۷۳۳
۲۰	۳	۶۰	۲۷۹۳
۲۱	۱	۲۱	۲۸۱۴
۲۲	۱	۲۲	۲۸۳۶
۳۵	۱	۳۵	۲۸۷۱
جمع	۱۴۱۵	۲۸۷۱	

سوال ۸ پژوهش به بررسی گرایش موضوعی مقالات منتشره اختصاص یافته بود. در تحلیل محتوایی مقالات، آثار بررسی شده را در ۷ گروه حسابداری مالی، علوم مالی، حسابرسی، حسابداری مدیریت، حقوق تجارت، حسابداری ارزشی و حسابداری دولتی دسته بندی شدند که جدول ۷ داده‌های آماری آن را نشان می‌دهد.

نمودار ۴ سیر نوسانات گرایش‌های موضوعی مقالات در طول سال‌های مورد بررسی

۵- نتیجه‌گیری و بحث

پژوهش‌نگین درخشان فعالیت‌های دانشگاهی است که رسیدن به توسعه علمی، سلامت و رفاه را برای مردم کشور به ارمغان می‌آورد. از اینرو، شناسایی مولفه‌های اثر گذار و مرتبط با تولیدات علمی می‌تواند زمینه را برای این باور که دانشگاه‌ها و مراکز تحقیقات علمی کشور در مسیری درست و منطبق با سیاست‌های کلان کشور بویژه اسناد بالادستی مانند نقشه جامع علمی، سند چشم‌انداز و برنامه پنج‌ساله پنجم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی حرکت می‌کنند، بوجود می‌آورد. رایج‌ترین روش ارزیابی فعالیت‌های علمی و تحقیقاتی هر کشوری استفاده از تکنیک‌های علم‌سنجی است که بر اساس پدید آورندگان، حجم تولیدات علمی، استنادها و نشریات علمی صورت می‌گیرد. بر این اساس، مطالعه‌ای با استفاده از تکنیک‌های علم‌سنجی انجام گرفت که نتایج نهایی و جمع‌بندی یافته‌های آن به شرح زیر است:

در حوزه حسابداری و مالی بر اساس لیست ارائه شده از سوی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری ۱۷ نشریه دارای درجه است که سهم دانشگاه آزاد ۴ و دانشگاه تهران ۲ و بقیه دانشگاه ۱ نشریه است. با

توجه به دایر بودن رشته حسابداری در سطوح مختلف در واحدهای مختلف داشتن ۴ مجله امری طبیعی به نظر می‌رسد، که البته بایستی به عمر این دانشگاه و همچنین ظرفیت تولید علم آن با توجه به پذیرش دانشجویان ارشد و دکتری که از عمر کوتاهی برخوردار است، نیز توجه کرد. طی ۵ سال مورد بررسی ۱۲۴۱ مقاله در ۱۷ مجله علمی-پژوهشی فارسی زبان حسابداری به چاپ رسیده است که میانگین ۹/۷ مقاله برای هر شماره بدست می‌آید. و از نظر موضوعی ۱۲ نشریه مربوط به حوزه حسابداری و ۵ نشریه به حوزه مالی تعلق دارد.

بررسی مقالات منتشره در طول سال‌های مورد بررسی نشان داد که در سال ۱۳۸۷ فقط ۴۸ مقاله منتشر شده و این تعداد در سال ۱۳۸۸ دقیقاً سه برابر شده است. در سال ۱۳۸۹ نرخ رشد مقالات دو برابر بوده و از سال ۱۳۹۰ به بعد نیز سیری کاملاً صعودی داشته است. این افزایش را شاید به خاطر افزایش ظرفیت دانشگاه‌ها و رغبت دانشجویان کارشناسی ارشد و دکتری به تالیف مقاله برای افزایش نمره پایان‌نامه خود دانست. در کنار سیر کاملاً صعودی مقالات منتشره حوزه‌های حسابداری و مالی، سیر رشد مقالات حوزه اقتصاد با نوسان همراه بوده و در برخی

(۱۳۸۵)، (رشیدی آشتیانی و لاریجانی، ۱۳۹۰) و لوزادیس و همکاران (۲۰۱۰) همخوانی داشته و آنان نیز در گزارش‌های خود میزان آثار تک نویسنده‌ای را در مقایسه با آثار دو یا سه نویسنده‌ای کمتر گزارش کردند.

در بررسی سهم دانشگاه‌ها و موسسات آموزشی و پژوهشی در انتشار مقاله‌های علمی در این حوزه، یافته‌ها نشان داد که دانشگاه آزاد اسلامی با تولید ۵۷۱ مقاله و دانشگاه تهران با تولید ۱۷۵ مقاله در صدر جدول قرار گرفته‌اند. البته چنانچه هر واحد دانشگاه آزاد اسلامی را به عنوان یک واحد مستقل در نظر بگیریم در اینصورت دانشگاه‌های تهران و دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم تحقیقات در رتبه‌های اول و دوم قرار می‌گیرند. البته پیش‌تاز بودن دانشگاه تهران قبلاً در پژوهش اقبالی، گسگری و رستمی (۱۳۸۴) گزارش شده بود و از این حیث بین یافته‌های این دو پژوهش همخوانی دیده شد. که البته پیش‌تاز بودن دانشگاه تهران با توجه به عمر این دانشگاه و قدمت رشته و مجلات این دانشگاه، دور از انتظار نبوده است.

بررسی میزان انتشارات پژوهشگران این حوزه نشان داد که ۴۵ درصد از نویسندگان در هر سال یک مقاله هم منتشر نکرده‌اند. این در حالی است که ۱۰ نویسنده کوشای این حوزه به تنهایی توانستند ۸ درصد آثار منتشره در این حوزه را به خود اختصاص دهند. به طوریکه رهنمای رودپشتی با ۳۵ مقاله، رحمانی با ۲۲ مقاله و کردستانی با ۲۰ مقاله به ترتیب رتبه‌های اول تا سوم را به خود اختصاص دادند.

بررسی گرایش‌های موضوعی مقالات نشان داد که بیشترین تعداد مقالات مربوط به موضوع حسابداری مالی است و علوم مالی و حسابرسی به ترتیب رتبه‌های دوم و سوم را به خود اختصاص دادند و موضوع حسابداری دولتی کمترین میزان مقاله را به خود اختصاص داده است. این نتیجه با نتیجه

از سال‌ها افزایش و در برخی از سال‌ها کاهش داشته است. (رشیدی آشتیانی و لاریجانی، ۱۳۹۰).

بطور کلی تعداد ۲۸۷۱ نویسنده در انتشار این مقاله‌ها نقش داشتند که ۸۲ درصد آثار توسط مردان و ۱۸ درصد توسط زنان منتشر شده است. پایین بودن میزان مشارکت زنان فقط مختص به این پژوهش نبوده بلکه رشیدی، آشتیانی و لاریجانی (۱۳۹۰) نیز میزان حضور زنان را در تولید مقاله‌های اقتصادی در مقایسه با مردان ۱۵ درصد گزارش کرده‌اند. حاسلبک و همکارانشان (۲۰۱۲) عنوان کرده بودند که اساتید مرد نسبت به اساتید زن دارای بهره‌وری پژوهشی بیشتری هستند. این امر احتمالاً به این علت است که تعداد اعضای هیئت علمی و همچنین تعداد دانشجویان تحصیلات تکمیلی زن در این رشته نسبت به مردان کمتر است.

یافته‌های مربوط به «سهم هر یک سطوح مختلف متخصصان در تولید مقاله‌های این حوزه» نشان داد که محققان با مدرک دکتری با انتشار ۱۳۶۵ مقاله، ۴۸ درصد از آثار را منتشر کرده‌اند. محققان با مدرک کارشناسی ارشد با ۱۰۳۸ اثر (۳۶ درصد) در رتبه دوم و دانشجویان کارشناسی ارشد با ۸ درصد در رتبه سوم قرار گرفتند. از این که محققان با مدرک دکتری در صدر گروه‌ها قرار گرفتند بین یافته‌های این پژوهش با پژوهش رشیدی آشتیانی و لاریجانی (۱۳۹۰) همخوانی وجود دارد، چرا که آنها نیز گزارش کرده بودند که نویسندگان با مدرک دکتری در مقایسه با سایرین، بیشترین تولیدات را داشته‌اند.

بررسی میزان مشارکت افراد در انتشار مقاله بصورت کار گروهی نشان داد که فقط ۷ درصد آثار دارای یک نفر نویسنده بودند و ۹۳ درصد حاصل کار گروهی بوده است. بنابراین متخصصین این حوزه‌ها گرایش زیادی به همکاری علمی و تالیف مشترک دارند. در این بخش از یافته‌ها، بینایافته‌های زکی

دولتی داشته و کمک شایانی به برنامه ریزی های آینده دولت خواهد نمود.

فهرست منابع

- * اعتمادی، حسین؛ فخاری، حسین (۱۳۸۳). «تبیین نیازها و اولویتهای تحقیقاتی حسابداری ارائه الگویی جهت همسویی تحقیقات، آموزش و عمل». بررسی‌های حسابداری و حسابرسی، ۱۱ (۳۵)، ۲۷-۳
- * اعتمادی، حسین؛ حصارزاده، رضا و بذرافشان، آمنه (۱۳۹۱). «پیمایش پژوهش‌های حسابداری مدیریت ایران و استرالیا». حسابداری مدیریت، ۵ (۱۴)، ۳۷-۴۸.
- * اقبالی، علیرضا؛ گسگری، ریحانه؛ رستمی، احمد (۱۳۸۴). «رتبه‌بندی دانشکده‌های اقتصاد دانشگاه‌های ایران». مجله تحقیقات اقتصادی، ۷۰، ۶۹-۹۰.
- * بمانیان، محمدرضا؛ احمدی، فریال و اسدپور، علی (۱۳۹۲) «ارزیابی کمی و کیفی مقالات علمی-پژوهشی دو فصلنامه مدیریت شهری از شماره ۱۹-۲۹». مدیریت شهری، ۳۲، ۲۸۹-۲۹۸.
- * جانانی، پیمان؛ رودباری، مسعود؛ تهمتن، ایمان و صدقی، شهرام (۱۳۹۱). تحلیل محتوای مقالات نشریات دانشکده‌های پرستاری و مامائی دانشگاه‌های علوم پزشکی ایران. مراقبت‌های پرستاری و مامایی، ۲ (۱)، ۵۳-۶۱.
- * خانی مقدم، رضا و دیگران (۱۳۹۰). «تحلیل محتوای پایان‌نامه‌های آموزش بهداشت دانشگاه‌های علوم پزشکی تهران، تربیت مدرس و علوم پزشکی ایران در سال‌های ۱۳۴۹-۱۳۸۹». مجله دانشکده پیراپزشکی دانشگاه علوم پزشکی تهران (پیاورد سلامت)، ۵ (۱): ۸۰-۹۰.

حاصل از پژوهش رهنمای رودپشتی و همکاران (۱۳۹۱) در خصوص نشریات حسابداری هم‌خوانی دارد. اما با پژوهش رهنمای رودپشتی و همکاران (۱۳۹۳) در خصوص نشریات مالی، همخوانی ندارد. البته اعتمادی و فخاری (۱۳۸۳) نیز در تبیین نیازها و اولویتهای تحقیقاتی حسابداری عنوان کرده بودند که بین اولویتهای تحقیقاتی و نیازهای بازار تفاوت معناداری وجود دارد. شاید دلیل انتخاب موضوعات مالی توسط پژوهشگران، ناشی از گوناگونی روش‌ها در این حوزه، مشکلات آموزشی، تقاضای اطلاعاتی از جمله نیاز مدیران، حسابداران، حسابرسان مستقل، اعتباردهندگان، سرمایه‌گذاران، تحلیلگران مالی و تمام گروه‌های ذینفع و فعال در بازارهای پول و سرمایه، به شناسایی و پیش بینی آثار سیاستهای مالی و روشهای حسابداری برگزیده شده بر رفاه خویش و همچنین تقاضای دریافت اطلاعات مناسب از سوی ذینفعان به منظور کاهش ریسک، اصلاح تصمیم‌گیری و ایجاد منافع باشد و این امر موجب می‌شود که پژوهش‌های حسابداری به سمت موضوعاتی چون، «گزارشگری مالی»، «چه پدیده و رویدادی گزارش شده»، «به چه کسی گزارش شود»، «در چه مقطع زمانی گزارش شود»، «درچه سطحی گزارش شود» و «تمرکز اطلاعات چگونه باید باشد»، گرایش پیدا کند و در نهایت پژوهشهای اخیر به سمت مطالعه متقابل میان گزارشگری مالی و استفاده‌کنندگان اطلاعات مالی و حسابداری و قیمت سهام که همگی موضوعاتی مالی هستند، سوق داده می‌شوند. همچنین دلیل توجه کم محققان به حسابداری دولتی شاید مربوط به ماهیت و پیچیدگی پژوهش در این حوزه، عدم دسترسی آسان به داده‌ها و عدم تعریف روشن و عملیاتی متغیرهای پژوهش باشد. در حالی که انجام تحقیق در این حوزه نقش موثری در تحلیل وضعیت مالی دستگاه‌های

- * دیانتی دیلمی، زهرا و بردبار، راضیه (۱۳۹۲). « مطالعه تطبیقی روش‌شناسی مقالات حسابداری در مجلات معتبر داخل و خارج از ایران». دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت، ۲ (۷)، ۱-۱۴.
- * رشیدآشتیانی، اعظم؛ حسن لاریجانی، حسن (۱۳۹۰). « تحلیل محتوای نشریه‌های علمی- پژوهشی در حوزه موضوعی اقتصاد در سال‌های ۱۳۸۵-۱۳۸۹ ». برنامه‌ریزی و بودجه، ۱۶ (۳)، ۱۳۳-۱۵۷.
- * رهنمای رودپشتی، فریدون؛ بنی‌طالبی دهکردی، بهاره و کاویان، مریم (۱۳۹۱). «تحلیل محتوای نشریات دارای رتبه علمی- پژوهشی رشته حسابداری در ایران». حسابداری مدیریت، ۵ (۱۵)، ۱۲۱-۱۳۴.
- * رهنمای رودپشتی و همکاران (۱۳۹۳). «تحلیل محتوای نشریات علوم مالی دارای رتبه علمی- پژوهشی ایران و مقایسه با نشریه Finance آمریکا». دانش مالی تحلیل اوراق بهادار، ۷ (۲۱)، ۷۱-۸۶.
- * زراعتکار، کیمیا؛ عالیشان کرمی، نادر (۱۳۹۲). « تحلیل استنادی و محتوایی مجله پزشکی هرمزگان، ۱۳۸۵-۱۳۸۹ ». مجله پزشکی هرمزگان، ۱۷ (۱)، ۵۳-۶۰.
- * زکی، محمدعلی (۱۳۸۵). بررسی تحلیل محتوای گرایشهای پژوهشی در مجلات علمی تخصصی مدیریت. فصلنامه دانش مدیریت، سال ۱۹، شماره 75, 43-74.
- * شریفی، مسلم؛ میردار هریجانی، شادمهر؛ عسکری، بابی‌سان (۱۳۹۱). « تحلیل توصیفی مقاله‌های نشریات علمی-پژوهشی تربیت بدنی و علوم ورزشی طی سال‌های ۱۳۴۸-۱۳۸۸ ». مدیریت ورزشی، ۱۲، ۶۱-۸۵.
- * عصاره، فریده (۱۳۸۵). «کتابسنجی». دایره‌المعارف کتابداری و اطلاع‌رسانی. ج ۲، ص ۱۵۵۷-۱۵۵۸.
- * عصاره، فریده؛ قانع، محمدرضا؛ رحمانی سفیدویه، مهرداد (۱۳۸۹). تولیدات علمی اعضای هیئت علمی دانشگاه شیراز در سال‌های ۱۳۷۹-۱۳۸۶. فصلنامه کتاب شماره ۸۳، ۱۰۵-۱۲۷.
- * علیجانی، رحیم؛ کرمی، نورالله (۱۳۸۷). مطالعات سنجش کمی: کتاب‌سنجی، علم‌سنجی، اطلاع‌سنجی و وب‌سنجی. تهران: نشرچاپار
- * قهنویه، حسن؛ موحدی، فریده؛ یارمحمدیان، محمدحسین و عجمی، سیما (۱۳۹۰). «تحلیل محتوایی و استنادی مقالات چاپ شده در مجله علمی پژوهشی «مدیریت اطلاعات سلامت»، مدیریت اطلاعات سلامت، ۸ (۱)، ۸۲-۹۲.
- * نمازی، محمد؛ ناظمی، امین (۱۳۸۷). «مروری بر پژوهش‌های حسابداری انجام شده در بورس اوراق بهادار تهران». مجله توسعه و سرمایه، ۱ (۲)، ۹-۴۸.
- * Hasselback. James R , Reinstein. Alan , and Abdolmohammadi. Mohammad . (2012). Benchmarking the Research Productivity of Accounting Doctorates. Accounting Education: November 2012, Vol. 27, No. 4, 943-978.
- * Hasselback. James R, Reinstein. Alan , Schwan. Edward S, (2000). Benchmarks for evaluating the research productivity of accounting faculty. Journal of Accounting Education, 79-97.
- * Luzadis. Valerie A ... [et al] (2010). "The science of ecological economics: A content analysis of ecological economics 1989-2004". Annals of the New York Academy of Science, 1185 (1), 1-10

یادداشت‌ها

¹. Michael W. Hill
². Wriston
³. Finance
⁴. Luzadis

5. www.sid.ir
6. www.magiran.com
7. www.noormags.com
8. www.ensani.ir
9. Checklist